



Pelastusneuvos Janne Koivukoski

Eduskunnan tarkastusvaliokunta

K 17/2020 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2019 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

Sisäministeriön pelastusosasto esittää tarkastusvaliokunnalle valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomuksesta eduskunnalle valtion vuoden 2019 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta esitettyihin kysymyksiin seuraavaa:

- Mitkä ovat olleet valtion ylläpitämän hätäkeskuskeskustoiminnan perustamisen ja myöhempien uudistusten (2001-2005 ja 2011-2014) päätavoitteet? Miten tavoitteiden toteuttamisessa on onnistuttu ja mitkä ovat olleet kipupisteet?

Alkuperäisen hätäkeskusuudistuksen keskeisenä tavoitteena oli parantaa väestölle tarjottavia hälytyspalveluja. Häätätilanteessa avunpyyntöjä koskevat ilmoitukset oli voitava käsitellä asiantuntevasti ja tehokkaasti sekä käynnistää ilmoitusten edellyttämät pelastus-, poliisi- sekä sosiaali- ja terveystoimen toimenpiteet niiden edellyttämällä kiireellisyydellä tasapuolisesti koko maassa vuorokauden ajasta riippumatta.

Tavoitteena oli hätäkeskustoiminnan tason valtakunnallinen parantaminen ja siten myös väestön turvallisuustason parantaminen.

Uudistuksessa korvattiin erilliset poliisin hälytyskeskukset ja kuntien ylläpitämät hätäkeskukset viranomaisia yhteisesti palvelevilla hätäkeskuksilla hätäkeskuskokeilussa toteutetun mallin pohjalta.

Uudistuksen toteuttamiseen liittyviä keskeisimpiä käytännön osatavoitteita oli:

1. Väestö saa samasta keskuksista kaikki tarpeelliset hätäkeskuspalvelut ilman niitä viivytyksiä, joita aiheutuu viranomaisten toimiessa erillisissä keskuksissa. Hätänumerona käytetään yleiseurooppalaista hätänumeroa 112.
2. Hätäkeskuksissa on ympärivuorokauden henkilöstöä siten, että hätäkeskuspalvelut voidaan taata turvautusti koko väestölle ja hätäkeskuksen palveluja käyttäville suoritusyksiköille vuorokauden ajasta riippumatta.
3. Hätäkeskukset ovat sijoitettuina sellaisiin tiloihin, että niiden toiminta on mahdollista myös poikkeusoloissa. Poikkeusolojen hälytysjärjestelyt on mahdollista pitää jatkuvasti toimintavalmiudessa ja teknisesti ajanmukaisina. Hätäkeskusten mahdollisuudet avustaa toisiaan toteutetaan teknisin järjestelyin.
4. Tietotekniikkaratkaisut kehitetään koko maassa yhdenmukaisiksi.
5. Hätäkeskuksen päivystäjillä on todennettu tietotaitotasoa ja he ovat koulutettuja suorittamaan pelastustoimen, poliisitoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen tehtäviin

21.9.2020

liittyvää tilannearviointia ja välittämään ohjeita avunpyytäjille. Häätakeskuksen päivystäjien perus- ja täydennyskoulutus järjestetään häätakeskuksen tehtävien edellyttämällä tavalla. Päivystäjien työhön liittyvän koulutustoiminnan kehittäminen on osa häätakeskustoimintaa. Henkilöstön koulutuksessa otetaan riittävästi huomioon eri hallinnonalojen häätakeskustehtävät.

6. Asianomaiset hallinnonalat antavat häätakeskuksille ohjeet pelastus-, poliisi- sekä sosiaali- ja terveystoimen yksiköiden käytöstä tehtävien hoitamisessa.

Alkuperäisenä tavoitteena oli toteuttaa järjestelmä yhtenäisenä koko maassa, mutta pääkaupunkiseudun kuntapäätäjät halusivat pääkaupunkiseudulle erillisratkaisun, jollaisena laki toteutettiin.

Kunnat muuttivat myöhemmin kantaansa ja pääkaupunkiseutu liitettiin uudistukseen siten, että vuoden 2006 alusta lukien koko maa kuului uudistetun ja yhtenäisen häätakeskuslainsäädännön piiriin. Tämä erillisratkaisu aiheutti ylimääräisiä kuluja ja satoi resursseja hallinnossa.

Toinen kipupiste syntyi siitä, että alkuperäisestä viiden häätakeskuksen suunnitelmista poiketen alueratkaisussa päädyttiin 15 häätakeskukseen, joka johti vuosien 2011-14 uudistukseen, jossa häätakeskusten määrää vähennettiin kuuteen keskukseen. Keskusten määrän vähentäminen kahdessa vaiheessa johti toimitilojen väliaikaiseen ylimitoitukseen ja henkilöstön siirtoihin kahteen kertaan. Tästä aiheutui ylimääräisiä kustannuksia sekä henkilöstön irtisanoutumisia.

- Mikä painoarvo uudistuksissa on ollut tuottavuuden lisäämisellä, toiminnan tehostamisella ja säästöjen syntymisellä? Miten nämä tavoitteet ovat toteutuneet ja minkälaisia ongelmia ja haasteita on ilmennyt?

Alkuperäiset tavoitteet on saavutettu hyvin. Talouden osalta tavoitteena oli saada tuottavuuden lisäämisellä ja toiminnan tehostamisen kautta tehtävät hoidettua viranomaisten erillisten keskusten kustannustasolla. Ensimmäisten vuosien osalta tilanne oli tältä osin erinomainen, sillä toiminnan kustannukset olivat pienemmät kuin erillisten keskusten yhteenlasketut kustannukset olivat. Toimipisteiden määrä väheni lähes kymmenenteen osaa aikaisemmasta ja hallintokuluja pystyttiin vähentämään keskitetyllä hallinnolla.

Myöhemmin kun häätakeskusten käyttöön rakennettujen toimitilojen kustannukset, sekä kehittyvän tietotekniikan jatkuvasti yleisen kustannustason mukaisesti nousevat investointi- sekä käyttökustannukset ovat olleet alkuperäisesti arvioituja suurempia, niin talouden osalta tilanne on kiristynyt.

Ohjauksen ja talouden suunnittelun kannalta ongelmana oli aluksi se, että Häätakeskuslaitoksella oli vain toimintamenoihin perustuva talousarvio. Suuria hankintoja, kuten esimerkiksi häätakeskustietojärjestelmän kokonaisuudistusta varten ei ollut investointivaltuusmenettelyä, joka on otettu vasta myöhemmin käyttöön.

- Mitkä ovat olleet uudistusten valtiontaloudelliset vaikutukset? Miten häätakeskustoiminnan kustannukset ovat viime vuosina kehittyneet ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet kehitykseen?

Kokonaisuudessaan uudistukset ovat olleet valtiontalouden kannalta edullisia, sillä niiden avulla on pystytty aluksi pienentämään kustannuksia ja myöhemmissä vaiheissa hillitsemään kustannusten

21.9.2020

nousua. Ilman näitä uudistuksia Häätäkeskuslaitoksen toiminnan resursointiin olisi tarvittu huomattavasi suurempia panostuksia.

Hätäkeskuslaitoksen menoissa on viime vuosina vaikuttaneet vuoden 2011-2014 uudistuksen aiheuttamat toiminnan kehittämiskustannukset, hätäilmoitusten määrän kasvaminen sekä hätäkeskusjärjestelmän uudistamisprojekti.

- Vuosina 2011-2014 vähennettiin hätäkeskusten määrää 15:sta 6:een. Minkälaisia myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia tällä muutoksella on ollut?

Hätäkeskusten lukumäärän pienentämisen kautta kiinteistöistä aiheutuvat kustannukset ovat pienentyneet. Yhteyksien ja tietoteknisten laitteiden määrän vähentäminen alentaa niistä syntyviä kustannuksia.

Toisaalta hätäkeskustehtäviin koulutettua henkilöstöä on menetetty, kun kaikki eivät ole halunneet muuttaa toiselle paikkakunnalle tai pidentää työmatkaansa.

- Minkälaisia henkilöstövaikutuksia uudistuksilla on ollut? Kuinka hyvin henkilöstö on huomioitu uudistuksissa? Mitkä ovat kipupisteet?

Osa henkilöstöstä ei ole halunnut olla mukana uudistetussa toiminnassa ja ovat siirtyneet pois hätäkeskuksen palveluksesta.

- Minkälainen ongelma on pätevien päivystäjien riittävyys? Mistä ongelma johtuu ja mitä siitä on seurannut? Miten sairauspoissaolot ja työtyytyväisyys ovat viime vuosina kehittyneet ja mitkä ovat kehitykseen vaikuttaneet tekijät

Sisäministeriö on yhdessä Häätäkeskuslaitoksen sekä koulutuksesta vastaavan Pelastusopiston kanssa pyrkinyt löytämään keinoja helpottaa päivystäjäjätulua. Häätäkeskuspäivystäjien koulutuspaikkojen määrää on viime vuosina nostettu 32→48 paikkaan, minkä ohella on selvitetty muita keinoja vastata tähän ongelmaan.

- Miten arvioisit uuden ERICA-järjestelmän toimivuutta ja ongelmakohtia? Mistä ongelmat ovat johtuneet ja mitä niistä on seurannut? Miten ERICA:n ongelmat vaikuttavat hätäkeskuslaitoksen sekä ensihoidon, poliisin ja pelastusviranomaisten resurssien tarkoituksenmukaiseen käyttöön?

Hätäkeskuslaitos vastaa ERICA:n kehittämisestä ja ylläpidosta. Sisäministeriön tiedossa ei ole järjestelmän valmistumisaikataulun myöhästymisen lisäksi merkittäviä ongelmia ERICAN toiminnassa. Pieniä tavanomaisia tietojärjestelmien käyttöönoton ja päivitysten aikaisia pienempiä ongelmia on ollut.

- Miten Koronavirus on muuttanut hätäkeskustoimintaa? Minkälaisia ongelmia, riskejä ja haasteita on ilmennyt?

Koronaviruksen vaikutukset ovat olleet vähäisiä. Hälytystehtävät vähentyivät ensimmäisessä vaiheessa ja ovat pikkuhiljaa palanneet normaalitasolle. Henkilöstön suunnittelemattomat poissaolot vähenivät samaan aikaan, joten mahdollisuudet hoitaa tehtäviä paranivat.